

Наташа З. Јанковић¹,
Зорица Б. Савић-Ненадовић, Марина С. Цветковић
Универзитет у Београду, Учитељски факултет

Оригинални
научни рад

Значај учења сџраној језика сџруке џрема сџавовима сџуденаџа и насџавника

Резиме: Пџџања везана за вишејезичност и функционално коришћење сџраних језика џоседно добијају на значају у контексту геџолиџичких и кулџурних џромена које су се одџрале у свеџу у џрвим деценијама овој века. Развијање језичких комџеџенција, џоседно у области сџраној језика сџруке, један је од џлавних факџора развоја кулџурној и џрофесионалној иденџиџетџа савременој младој човека. У Србији, уџркос раду на сџандардизацији образовних џроџрама и декларатџивној одређењености џросветних власти – да се иде у корак са савременим европским џоковима у области насџаве и учења сџраних језика на свим нивоима образовања – дошло је до неџџивних џромена које моју имаџи несаџледиве џоследице џо џрофесионални и кулџурни развој џојединца и друшџва у целини. Након неколико џреџходних исџраживања о џоложају сџраној језика сџруке на Универзитџетџу у Беоџраду, сџроведених међу насџавним особљем, овај рад има за циљ да џокаже и анализира сџавове самих сџуденаџа, као и џџових насџавника, о значају учења сџраних језика уџџџе, а џоседно сџраној језика сџруке. Сџровели смо емџиријско исџраживање уз џрмену анкеџној уџџника као исџраживачкој инсџруменџа. Квалиџџивна и кванџиџџивна анализа џодаџака џрикуџљених на узорку од хиљаду џеџџо деведесетџ сџуденаџа ($N_1=1.590$) и деведесетџ два насџавника сџраних језика деџградској и неколицине друџих домаћих универзитџетџа ($N_2=92$) џоказаће да ли сџавови сџуденаџа и џџових насџавника одражавају акџуелна здивања у оквиру домаће образовне џолиџике или се развијају у складу са савременим џоковима у свеџу и џоменуџим социџкулџурним џроменама.

Кључне речи: сџрани језик сџруке, насџава сџраној језика, факулџетџ, сџуденџи, насџавници.

1 natasa.jankovic@uf.bg.ac.rs

Copyright © 2019 by the authors, licensee Teacher Education Faculty University of Belgrade, SERBIA.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original paper is accurately cited.

Увод

Геополитичке и друштвене промене које су се одиграле почетком овог века довеле су до пораста интересовања стручне јавности и кључних доносилаца одлука у области образовања за питања вишејезичности и функционалног коришћења страних језика (Ošmjanski, Beko, 2018: 161). Учење страних језика, а посебно страног језика струке, игра важну улогу у професионалном развоју младих људи и јачању свести о значају мултикултуралности у савременом друштву. Иако се у Србији спроводи реформа образовања чији је циљ да наша земља иде у корак са савременим светским токовима, у погледу наставе страних језика дошло је до негативних промена. Према мишљењу ауторке Вујовић (Vujić, 2018: 14), одлуке надлежних просветних власти негативно се одражавају на број језика у понуди, фонд часова страног језика, као и његов статус и начин оцењивања у основном и средњем образовању у Србији. Сличне тенденције запажене су и на универзитетском нивоу образовања, на шта указују и претходна истраживања о положају страних језика струке у високом школству (Ђоровић, Јанковић, 2018). Ауторке закључују да се бодови језику струке додељују арбитрарно, јер су неуједначени међу факултетима, као и да се учењу језика струке много већа пажња и значај придају на приватним факултетима него на државним. У програмима учитељских/педагошких факултета у Србији, са изузетком педагошких факултета у Јагодини и Сомбору, фонд часова енглеског језика као обавезног предмета такође опада са годинама студија (Stojanović, Mišić, 2018). Према Дадли-Евансу, и „страни наставници језика струке често се налазе у ситуацији да се боре за већи фонд часова и пажњу студената“ (Dudley-Evans 2001: ix).

Значај учења страног језика струке

Учење страног језика струке почиње на нивоу средњег стручног образовања, паралелно са учењем стручних предмета, а наставља се и продубљује на универзитету. Међу многим карактеристикама које истичу у својој познатој шеми својстава језика струке Дадли-Еванс и Сент Џон (Dudley-Evans, St. John, 1998) наводе да је основна сврха страног језика струке да одговори потребама оних који га уче, да се у настави језика струке користе методологија и активности које су специфичне за одређено ужестручно поље, те да се наставник страног језика струке фокусира на језик који је примерен тим активностима. Резултати истраживања које су спровели Кениг и Гертлер (Koenig, Guertler, 2018) показују да су ставови самих студената, посебно оних који су на вишим годинама студија или који већ имају неко радно искуство, о томе шта очекују од наставе страног језика струке, шта им је потребно да науче да би били успешнији у будућој каријери и са којим проблемима се суочавају у току учења страног језика струке – од непроцењивог значаја за њихове наставнике у смислу квалитетнијег и сврсисходнијег осмишљавања наставе. И из неких ранијих истраживања (Kešetović, 2015) може се закључити да студенти генерално добро схватају сврху страног језика струке, пре свега његов значај за развој будуће каријере, увиђају да им добро познавање страног језика помаже у ширењу културних видика, и поспешује комуникацијске вештине. До сличних резултата дошле су и ауторке Марковић, Ђорђевић и Илић-Ђорђевић (Marković i sar., 2015), које су испитивале мотивисаност студената Пољопривредног факултета у Београду за учење страног језика струке. Показало се да су три фактора која највише мотивишу студенте да уче страни језик струке следећи: могућност комуникације са другим људима, знање језика за будуће занимање и лична жеља за напредовањем и усавршавањем у струци (Marković i sar., 2015: 325). Резултати дру-

гих истраживања спроведених међу студентима различитих факултета и образовних профила (Mede et al., 2018; Gojkov-Rajić, Šafran, 2018; Martinović, Poljaković, 2010) потврђују да студенти имају позитиван став према учењу страних језика, а посебно језика струке.

Сарадња наставника језика струке и наставника стручних предмета на факултетима

Страни језик струке на нефилолошким факултетима и стручни предмети нераскидиво су повезани, јер се настава језика заснива на тематици, садржајима и терминологији матичне ужестручне области и студенте оспособљава да се, користећи страни језик на академском нивоу, баве будућом професијом. Велики број истраживачких радова потврђује неопходност сарадње између наставника језика струке и наставника других академских предмета (Stoller, Robinson, 2018; Norton, 2018; Stewart, 2018). Велимирац (Velimirac, 2011) подсећа да наставници језика струке нису и стручњаци за одређену струку и да зато морају да науче што више о стручним областима којима се њихови студенти баве, а најкориснији пут за то је помоћ, односно сарадња са колегама који на факултету предају стручне предмете. Такође, искуство показује да наставници стручних предмета често не поседују знање страног језика на академском нивоу, што би битно олакшало њихов ангажман на међународном плану и сарадњу са страним универзитетима.

Када је реч о сарадњи универзитетских наставника језика струке на нефилолошким факултетима са колегама који предају стручне предмете, ауторке овог рада сматрају да је она изузетно важна. Кроз такву сарадњу развијају се стручне и језичке компетенције студената, а такође се помаже наставницима страног језика струке да што боље и квалитетније осмисле про-

грам рада који ће одговарати стварним професионалним потребама студената. Корист имају и наставници стручних предмета јер тиме обогаћују сопствено познавање страних језика, које им је одувек било потребно, а у данашње време је неопходно за праћење савремених токова у струци, напредовање у универзитетској каријери и представљање сопствених достигнућа пред међународном јавношћу. Упркос томе, резултати једног истраживања (Mirić, Đorović, 2015) показали су да је сарадња између наставника језика струке и наставника стручних предмета на факултетима Универзитета у Београду недовољна и спорадична. Перцепција наставника стручних предмета о сарадњи са колегама који предају страни језик струке углавном се своди на пружање преводилачких и лекторских услуга, односно од наставника страног језика струке очекује се да преводе стручне и научне радове предметних наставника ради њихове личне универзитетске промоције или промоције факултета, док се готово нимало пажње не посвећује користи коју би студенти имали од конкретније сарадње између ове две групе наставника. Између осталог, ауторке наводе да „нелагода наставника, осећај да их неко проверава и надгледа, непомирљивост имплицитних педагогија сваког индивидуалног наставника“ (Mirić, Đorović, 2015: 510) могу бити неки од разлога за пружање отпора међупредметној сарадњи, али не и једини.

С друге стране, пример добре праксе на овом плану представља Модул енглеског језика Учитељског факултета Универзитета у Београду, у оквиру којег је остварена сарадња стручњака за енглески језик и наставника других академских предмета. Примера ради, заједничким напорима наставника предмета Енглески језик струке и предмета Образовна технологија, који омогућавају да „и студенти и универзитетски наставници, учесници Модула, унапреде знања и вештине у матичним академским предметима и свим предшколским и основношколским наставним областима“ (Janković, Ristić, 2018: 38), до-

шло се до низа савремених дигиталних апликација погодних за примену у настави енглеског језика на свим образовним нивоима. Тако је и у оквиру предметног истраживања дистрибуција анкетног упитника путем разних друштвених мрежа резултирала одзивом студената мимо очекивања и, самим тим, подигла свест о значају страног језика струке.

Методологија истраживања

Свакодневна искуства из наставне праксе, закључци изведени на основу стручне литературе и увиди стечени на међународним научно-стручним скуповима подстакли су нас да детаљније анализирамо наведену проблематику. На то су нас упутили и резултати истраживања спроведеног међу студентима прве године Учитељског факултета у Београду (Savić-Nenadović, Svetković, 2018), које је показало да многи студенти имају потешкоћа у овладавању, како стручним и академским енглеским језиком, тако и енглеским језиком општин намена.

Циљ овог рада је да покаже и анализира ставове самих студената, као и њихових наставника, о значају учења страних језика уопште, а посебно страног језика струке. Примењени су емпиријска метода истраживања и анкетање као основна истраживачка техника. Као инструмент истраживања послужио је анкетни упитник у електронској форми (*Google forms*). У истраживачком поступку примењена је техника триангулације извора, која се, према Лонгу (Long, 2005), често користи у анализирању потреба студената приликом креирања курсева страног језика струке и подразумева употређивање ставова из више извора (у нашем случају студената и наставника) о истим питањима применом једног инструмента. Истраживање је спроведено у периоду март–април 2019. године на случајном узорку од хиљаду петсто деведесет студената претежно нефилолошких факултета и

деведесет два наставника страних језика струке београдског и других домаћих универзитета² и виших школа. Извршена је квалитативна и квантитативна анализа прикупљених података.

Упитник *Шта студенти мисле о учењу језика (струке)* садржи четири групе питања. Прва група обезбеђује опште податке о полу испитаника, високошколској установи коју похађају и граду у коме се налази, типу средње школе коју су испитаници завршили, страним језицима похађаним у средњој школи и током студија и дужини трајања наставе тих језика. Други одељак испитује ставове студената о учењу страних језика уопште са аспекта општег образовања и културе. Трећи део упитника посвећен је учењу страног језика струке на нивоу високог образовања. Четврта група питања даје увид у искуство испитаника на пољу употребе страних језика. Већина питања заснована је на вишечланом избору, неколицина захтева допуну, док је једно, завршно питање, отвореног типа.

Упитник намењен наставницима *Значај наставе страног језика (струке)* такође садржи четири групе питања, која углавном прате структуру упитника за студенте. Прву групу чине питања о установи у којој је наставник запослен, језику који предаје, језицима у понуди у даатој установи и карактеру наставе страних језика. Друга група садржи питања идентична онима из упитника за студенте. Трећи одељак испитује положај и природу наставе страног језика струке, са посебним акцентом на сарадњи наставника из различитих стручних области. Четврти одељак доноси одговоре о статусу страних језика у установама у којима наставници предају, чиме се обезбеђују допунски подаци у односу на ранија,

2 Универзитет у Новом Саду, Универзитет у Крагујевцу, Универзитет у Нишу, Универзитет уметности у Београду, Криминалистичко-полицијски универзитет у Београду, Универзитет Унион, Универзитет Мегатренд, АЛФА БК универзитет, Универзитет Метрополитан, Ваздухопловна академија Београд.

већ поменута истраживања. Структура питања иста је као у упитнику за студенте.

Електронски упитник (*Google forms*) аутоматски пребројава и процентуално сумира податке и нуди графички приказ резултата, који ће, делом, бити представљени у овом раду, као и детаљну табеларну класификацију прикупљених података у програму *Microsoft Excel*, које користимо приликом навођења издвојених резултата. Упитник је анонимног карактера, те на појединачне изворе података упућујемо путем припадности академској установи и референтног броја (скр. *реф. бр.*) под којим је електронски анкетни лист примљен³.

Резултати истраживања

С обзиром на укупан број анкетних питања и расположив простор за тумачење одговора, дајемо кратак увид у опште податке и ставове студената и наставника о учењу странијезика општих намена, док више пажње посвећујемо анализи њихових ставова о језику стране.

Анкетни упитник за студените

Од хиљаду петсто деведесет испитаника који су попунили упитник 76,4% чине особе женског и 23,6% особе мушког пола. Испитаници су полазници различитих смерова седамдесет једне академске установе (педесет девет државних или приватних факултета и дванаест високих школа/института) из тринаест градова Србије и четири града других земаља бивше Југославије⁴. Претходно образовање стекли су у: средњој стручној школи (41,1%), гимназији општег смера (10,1%), природног смера (20,5%),

друштвеног смера (21,4%), филолошког смера (3,5%), спортској (0,4%), музичкој/балетској школи (1,4%), или школи другог типа (2,6%).

Енглески језик у средњој школи учило је 98,4% испитаника, немачки 26,8%, француски 26,4%, руски 12,4%, италијански 4,8%, шпански 2,8%, неки други језик 2,3%. Већина је провела дванаест година учећи енглески језик током основне и средње школе (58,2%). Други страни језик учили су осам година (43,5%), четири године (35,9%) или краће. Већина и током студија примарно учи енглески језик (75,8%), углавном у трајању од три до четири семестра, док додатни страни језик уз то учи свега 12,8% студената, и то углавном филолошких или хотелијерских смерова.

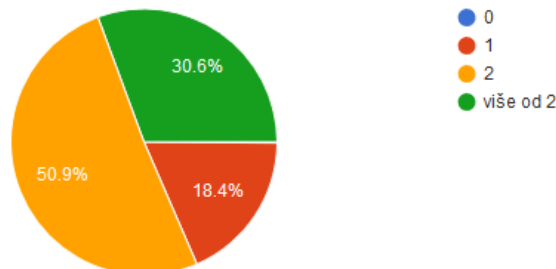
Од хиљаду петсто деведесет студената 97,2% сматра да познавање странијезика у данашње време представља део опште културе и стога је мишљење 99,1% испитаника да странијезици треба да чине саставни део програма основних и средњих школа, а 96% се залаже за учење језика и на нивоу високог образовања. Став већине испитаних студената (81,5%) јесте да образовани људи у данашње време треба да знају два страна језика (50,9%), па и више од два страна језика (30,6%). Зато више од половине испитаника (64,9%), тј. хиљаду тридесет два студента, сматра да на нивоу високог образовања треба да се уче два страна језика или више њих. Половина студената (51,8%) може активно да користи један страни језик, а 43,6% и више, док 4,7% не везује ту способност ни за један страни језик. Способност да пасивно користе још један језик, два додатна језика или више њих има укупно 92% анкетираних студената.

³ Будући да је у питању необјављен материјал у виду обимног документа, за потребе увида контактирајте са извором на: natasa.jankovic@uf.bg.ac.rs.

⁴ Београд, Нови Сад, Крагујевац, Чачак, Краљево, Ужице, Зрењанин, Сремска Митровица, Вршац, Панчево, Зајечар, Трстеник, Сопот; Пале, Фоча, Тузла, Цеље.

5. U данашње време образовани људи треба да знају ___ (колико?) страних језика.

1,590 responses

Слика 1. Став већине студената о броју језика које савремени човек треба да зна.

Одговори студената показују позитиван однос према учењу страног језика уопште, као и према учењу језика струке у високом образовању. За већину њих (85,3%) учење овог предмета не представља тек пуку обавезу наметнуту наставним планом, при чему три четвртине испитаних студената може и да бира страни језик који ће учити. Чак 94,8% испитаника, тј. хиљаду петсто осам студената, осим страног језика опште намене, има потребу и за учењем страног језика струке, а скоро исто толико њих (92,3%) верује да им то знање олакшава каснији рад у струци. Стога 93,3% студената има жељу да што боље овлада страним језиком струке током студија. Нешто више од 80% студената и учи језик струке у склопу наставе страног језика (свега 17,9% студената нема ту могућност), ослањајући се притом у већини (67%) случајева на знања из других стручних предмета. Половина студената види могућност да знања и вештине стечене на часовима страног језика (струке) пренесе и на учење стручних предмета.

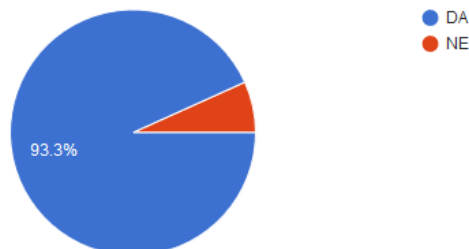
Отворено питање на крају упитника – у чему видиш значај познавања страног језика струке – подстакло је велики број студената (петсто седамдесет два) да искажу лично мишљење. Прагматичност предњачи, што је

навелo двеста тринаест испитаника да у први план ставе могућност запошљавања: „Утиче на повећање шанси када је у питању запошљавање, олакшава комуникацију и повећава ефикасност“ (студенткиња Факултета безбедности, реф. бр. 1055). Повећане могућности комуницирања са страним колегама и држављанима битне су за сто тридесет испитаника, док деведесет осам студената помиње и одлазак у иностранство: „Значај познавања страног језика струке, поред тога што помаже у струци, олакшава нам приступ већем броју информација које можемо добити из страних извора. Такође, важан је за евентуално настављање школовања или запослење ван територије Србије или сарадњу са иностраним партнерима“ (студенткиња Учитељског факултета, реф. бр. 781). „Већа је могућност сарадње са колегама и клијентима из иностранства. Већи је и лични кредибилитет када о својој струци човек уме да говори на више језика“ (студент Факултета драмских уметности, реф. бр. 817).

Доступност информација и стране литературе важна је за деведесет једног испитаника, а стручно усавршавање и истраживања на страном језику битни су за четрдесет два студента. Обогаћивање личних знања, образовања и кул-

5. Lično želim što bolje da ovladam stranim jezikom struke tokom studija.

1,590 responses

Слика 2. Став већине студената о потребама за учењем страниј језика струке.

туре, као и контакт са светом захваљујући познавању страног језика струке у први план истиче сто тридесет шест испитаника: „Алат за упознавање са људима, уметношћу и културом, за рад и повезивање са светом, за лични напредак, сатисфакцију и разумевање литературе на страном језику“ (студенткиња Факултета организационих наука, реф. бр. 609). Да познавање страног језика струке олакшава живот и помаже у напредовању, види осамдесет испитаника, док само њих пет изражава негативан став према овом предмету, јер им је „настава досадна“, „нема користи“, студент „не воли енглески језик“ и сл. Неколицина би радо дала предност учењу још једног, додатног страног језика над неким другим школским предметима „који ће се свакако заборавити чим се заврши одговарање“ (студент Факултета организационих наука, реф. бр. 614), док понеко жали што на свом одсеку нема језик струке: „Тешко је рећи јер на Филолошком немамо језик струке и јако сам тужна због тога“ (студенткиња Катедре за француски језик Филолошког факултета, реф. бр. 132).

У односу на лично искуство са страним језицима, за 96,9% испитаника важно је да што боље овладају њима. Њих 80% може да се похвали да им учење страног језика углавном до-

бро иде. Ипак, знањем страног језика стеченим кроз државни школски систем задовољно је свега 37,4% студената, при чему скоро идентичан проценат испитаника изражава незадовољство везано за наставу страних језика у основној (47,4%) и у средњој школи (47,2%). Упркос томе, оценама из страног језика добијеним током школовања задовољно је 79,9% испитаника. Сходно наведеним диспропорцијама, 72,8% (тј. хиљаду сто педесет седам) испитаника изјављује како би волели да су током школовања имали више часова језика у односу на неке друге часове. Испоставља се да настава страног језика на универзитетском нивоу предњачи у односу на ниже нивое образовања, јер је њом задовољно 72,9% студената. Самокритичност студената показује да је нешто мање њих (68%) задовољно и сопственим приступом учењу страних језика. Колико је учење страних језика данас драгоцено младим људима, можда најбоље показује следећи коментар: „Језици обогаћују људе. Што више језика човек зна, то су његове могућности веће. Познавање више језика је као поседовање више кључева који нам отварају врата иза којих се крију нове културе и почиње сагледавање света из њиховог угла, јер језик је слика једног народа“ (студенткиња Факултета организационих наука, реф. бр. 122).

Анкејни уиийник за наставнике

Од деведесет два испитаника која су попунила упитник 93,5% чине наставници државних, а 6,5% приватних универзитета. Испитаници су наставници страног језика (струке) из четрдесет једне установе (тридесет пет факултета, пет високих школа и једне средње школе при академији) из шест градова Србије и два града других земаља бивше Југославије⁵. Језици које предају су: енглески (68,5%), француски (9,8%), немачки (8,7%), шпански (5,4%), руски (4,3%) и италијански (3,3%). Највећи број наставника, тј. 27,2%, пријављује да у понуди њихових установа постоји само један страни језик, затим 23,9% наставника државних факултета наводи четири страна језика, 16,3% наставника државних факултета чак шест језика, следећих 10,9% три језика, 8,7% два језика, 6,5% пет језика, а исто толико испитаника (углавном са факултета филолошког смера) пријављује више од шест страних језика у понуди њихових академских установа. Притом, треба имати на уму да се у неким случајевима за једну исту високообразовну установу изјаснило више наставника и да се њихови подаци подударају, те се управо наведени проценти не односе

5 Београд, Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Косовска Митровица, Вршац; Источно Сарајево. Сплит.

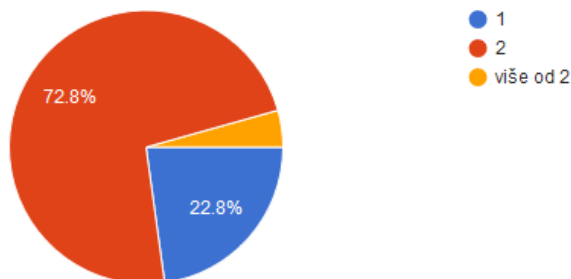
на број установа већ на број испитаника. Већина наставника (83,7%) запажа да управа њихове установе препознаје значај учења и наставе страних језика, док према 67,4% наставника студенти могу да бирају страни језик, тј. стране језике које ће учити на свом факултету. Према одговорима 72,8% наставника, без обзира на већи број језика у понуди, њихови студенти уче само један страни језик, према 23,9% наставника, студенти уче два језика, а само 3,3% наставника може да каже да њихови студенти уче и више од два језика. С друге стране, студенти четрнаест државних факултета (међу анкетиранима) могу да похађају комплетан програм студија на страном језику⁶. Половина наставника тврди да у њиховим установама студенти могу да уче језик и на почетном нивоу.

Свих деведесет двоје наставника тврди да познавање страног језика у данашње време представља део опште културе и стога они треба да

6 Универзитет у Београду: Факултет организационих наука, Факултет политичких наука, Правни, Медицински, Економски, Фармацеутски и Учитељски факултет, као и Средња школа Ваздухопловна академија; Универзитет у Новом Саду: Природно-математички и Филозофски факултет; Универзитет у Нишу: Филозофски факултет; Универзитет у Крагујевцу: Филолошко-уметнички факултет (од којих последња три подразумевају филолошки смер).

6. Na nivou visokog obrazovanja, uz racionalnu raspodelu obaveza po predmetima, trebalo bi učiti ___ (koliko?) stranih jezika.

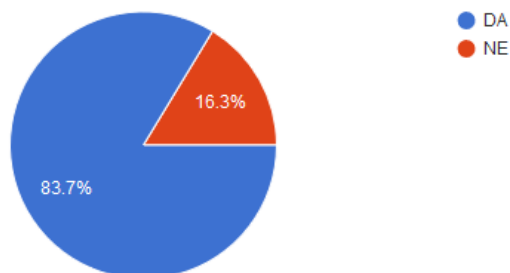
92 responses

Слика 3. Став већине наставника о броју језика које треба учити на академском нивоу.

3. U nastavu stranog jezika struke uključujem sadržaje drugih, stručnih predmeta našeg fakulteta/VŠ.

92 responses

Слика 4. Странијезик струке у функцији осисобљавања студената за будућу професију.

чине саставни део програма основног и средњег образовања, а не да се уче искључиво ван школе. Сходно томе, сви се слажу и да учење страног/ страних језика треба да буде саставни део високог образовања. Слично студентима, упадљива већина анкетираних (93,4%) верује да образовани људи данашњице треба да знају два страна језика (55,4%) или више њих (38%). Зато 72,8% наставника подржава став већине студената да на нивоу високог образовања треба учити два страна језика. Међу њима има 81,5% оних који и сами могу активно да користе два страна језика и више њих. Уз то, пасивно знање два страна језика или више њих има 65,2% наставника.

Када је у питању страни језик струке, 96,7% анкетираних наставника држи овај предмет, који у 80,4% случајева похађају сви студенти факултета / више школе, а у 16,3% само студенти појединих смерова у датим установама. Као засебан предмет страни језик струке учи 69,6% студената, а у оквиру страног језика опште намењене 30,4% студената. Већина наставника (83,7%) у наставу страног језика струке укључује садржаје других стручних предмета који се уче на њиховом факултету / вишој школи.

Међутим, свега 20,7% наставника може да се похвали сарадњом у којој се наставници

стручних предмета по позиву укључују у извођење наставе страног језика струке. Још је мањи проценат (13%) наставника страних језика (струке) који се по позиву укључују у извођење наставе стручних предмета. Тамо где постоји (код 18,5% наставника страног језика струке) сарадња у виду интегрисане наставе, она се одвија у паровима (8,7%) или тимски (9,8%). Ови облици сарадње предњаче у области енглеског језика (шеснаест наставника из седам установа наводи постојање интегрисане наставе), у једној од високошколских установа одвија се у области енглеског и немачког језика, и у једној установи у области шпанског језика. Наставници страног језика и наставници стручних предмета сарађују и у писању научних/стручних радова о интегрисаној настави, како наводи десет наставника из седам високошколских установа, при чему се међу наведеним установама налазе и неке у којима се не практикује сама интегрисана настава. Нешто више од половине испитаника (54,3%) оцењује да њихове колеге, наставници стручних предмета, углавном уважавају страни језик струке, а додатних 43,5% је мишљења да се то догађа само када је наставницима стручних предмета потребан превод и слична стручна помоћ наставника језика. На скали вредновања од

1 до 5, 10,9% наставника сматра да њихови студенти показују слабо интересовање за страни језик, 25% средње интересовање, док већина наставника има утисак да солидан број (27,2%), па и већина њихових студената (37%), показује интересовање за страни језик опште намене. Када је у питању страни језик струке, слика је још повољнија, јер 78,3% наставника пријављује високу заинтересованост студената за овај предмет, свега 12% осредње интересовање, а 9,8% слабо. Оно што не оставља добар утисак јесте податак да је свега 38% наставника из високог школства задовољно знањем страног језика које већина студената доноси на почетку студија.

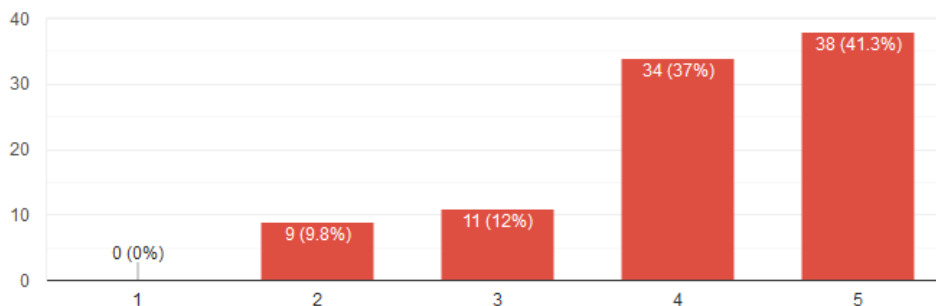
Према подацима из последње групе питања, види се да студенти истог факултета / више школе не уче страни језик једнако дуго на свим смеровима. Ситуација је уједначена на свим смеровима код 63% анкетираних наставника, док преосталих 37% наставника нема исто искуство. Страни језик учи се у већем броју установа четири или два семестра, мада број семестара варира од један до осам, нарочито када се узму у обзир различити смерови. Присуство наставе страног језика на нивоу мастер студија пријављује 47,8% испитаника, а на докторским студијама свега 10,9%. Страни језик опште намене најчешће

има статус обавезног предмета (46,7%) или обавезног изборног предмета (33,7%), мада се разликује и по смеровима (12%) или носи статус изборног предмета (7,6%). Страни језик струке има статус обавезног предмета у установама где ради 42,4% анкетираних наставника, обавезног изборног предмета у установама где је запослено 31,5% анкетираних наставника, изборног предмета код 10,9% или различит статус по смеровима у случају 6,5% наставника, док 8,7% наставника подсећа да њихова високошколска установа не нуди страни језик струке.

Од деведесет два анкетираних наставника тридесет пет је имало коментар у вези са последњим питањем отвореног типа. Више наставника указује на проблем недовољног броја часова страног језика и великих група студената (наставник Технолошког факултета, реф. бр. 5; Правног факултета Универзитета Унион, реф. бр. 40; Православног богословског факултета, реф. бр. 47; Факултета организационих наука, реф. бр. 49 итд.). Други проблем на који наставници указују је недовољан простор који се у наставним плановима високошколских установа оставља за страни језик, а нарочито језик струке (наставници Факултета за туризам и хотелијерство, реф. бр. 42; Факултета за ма-

11. Моји студенти показују интересовање за страни језик струке

92 responses

Слика 5. Заинтересованост студената за страни језик струке.

шинство и грађевинарство, реф. бр. 50; Учитељског факултета, реф. бр. 89, 92), који понегде добија само један семестар, упркос појачаном интересовању и потребама студената (наставник Правног факултета, реф. бр. 79; Фармацеутског факултета, реф. бр. 84). Испоставља се да су једино наставници филолошких департмана (Филозофски факултет, реф. бр. 66) и приватних факултета (Универзитет Метрополитан, реф. бр. 71) задовољни бројем семестара и расположивим фондом часова, мада се неки од њих сусрећу са другим проблемима, попут недовољног броја наставника да би могли да организују више курсева језика. Трећи проблем односи се на мали број језика у понуди факултета / виших школа (Висока пословна школа струковних студија, реф. бр. 12; Универзитет Метрополитан, реф. бр. 71), при чему резултати истраживања показују да од четрдесет једне установе скоро половина (деветнаест) нуди само један страни језик. Стога, неколицина наставника предлаже увођење додатних факултативних курсева језика на вишим годинама студија. Четврти проблем на који неки од наставника указују је слабо предзнање са којим студенти долазе на факултет (Факултет педагошких наука, реф. бр. 45; Факултет политичких наука, реф. бр. 74). Други пак имају позитивне утиске о мотивисаности студената за учење језика, а посебно језика струке, међу којима предњаче полазници информатичких, пословних, туристичких и уметничких смерова. Попут студената, и наставници филолошких факултета истичу потребу за увођењем језика струке, односно више фреквентних регистара за своје студенте (Филолошки факултет, реф. бр. 7). Настојање да се оствари интегрисана настава и сарадња са професорима стручних предмета, уз континуирано усавршавање наставника, представља још једно од поља интересовања анкетираних наставника (Филозофски факултет у Београду, реф. бр. 46; Факултет безбедности, реф. бр. 57). За крај истичемо утисак који у себи обједињује ставове више анкетира-

них наставника (Висока туристичка школа струковних студија, реф. бр. 53), а који гласи да треба „непрестано истицати значај страних језика (струке) и истрајавати у томе. Мишљења су подељена, како међу студентима, тако и међу (појединим) колегама – неки су свесни изузетног значаја страних језика, док појединци нису. [Треба] организовати сталне едукације и усавршавања наставника.“

Дискусија

У популацији од хиљаду петсто деведесет студената, која претежно долази из средњих школа где се страни језик учи током два часа недељно, након што дванаест година учи енглески као први страни језик и од четири до осам година други страни језик, већина студената закључује да је ученицима у данашње време потребно интензивније, богатије и разноврсније учење страних језика. Универзитетски наставници (деведесет двоје) слажу се са студентима да на универзитетима (као и у школама) треба повећати број страних језика у понуди, али и број семестара и часова у оквиру којих се уче страни језици. Обе групе испитаника препознају значај познавања страних језика опште намене и језика струке, јер они чине елементарни део културе, помажу у процесу личног и професионалног усавршавања, олакшавају рад у струци и представљају важну спону у комуникацији са светом. Тако 81,5% студената и 93,5% анкетираних наставника сматра да у данашње време образовани људи треба да знају два страна језика или више њих. Преко хиљаду студената сматра да то треба да се реализује већ на нивоу високог образовања. Обе групе испитаника потврђују личним примером способност, како активног, тако и пасивног служења страним језицима. Преко 90% студената изјављује да жели што боље да овлада језиком струке током студија, јер су свесни да ће им то знање помоћи у каснијем раду. Млади људи као главне разлоге за то наводе боље мо-

гућности запошљавања, комуникацију са колегама и припадницима других култура, лакши приступ информацијама и литератури, квалитетније школовање, брже напредовање, задовољство у животу и раду. Зато би многи од њих (72,8%) неке друге школске часове радо заменили часовима страних језика. И наставници се залажу за увођење промена у школску наставу језика, која, упркос завршним оценама, доласком студената на факултете не показује једнако добре резултате.

Да би се учинио помак набоље, потребно је, према ставовима наставника, повећати број језика у понуди, као и број семестара и часова у оквиру којих се учи страни језик опште намене, а посебно страни језик струке. Позитивни аспекти наставе видљиви су у чињеници да студенти на четрнаест високошколских установа могу да похађају цео програм студија на страном језику и да, иначе, исказују висок степен мотивисаности и одговорности према сопственом напредовању на пољу општег образовања, културе и стручности. Такође, охрабрује податак да извештан број наставника страних језика, иако мали (18,5%), већ реализује или настоји да оствари сарадњу са колегама из ужестручних предмета, било у паровима, било тимски. Та сарадња реализује се у виду интегрисаних садржаја у склопу наставе страних језика или заједничког писања научних и стручних радова. Обесхрабрује податак који потврђује већ установљену склоност многих професора ужестручних предмета (43,5%) да сарадњу са наставницима страних језика свде на личну добробит у виду превођења. Већина анкетираних наставника (80,4%) држи наставу страног језика струке, без обзира на то да ли се наставни предмет административно води као језик опште намене или језик струке. Кључни проблеми о којима наставници пишу су, осим фонда часова, и број језика у понуди (скоро половина високообразовних установа укључених у анкету нуди само један страни језик), велике групе студената и простор који се (не) даје

страним језицима у глобалном наставном плану. Као једно од решења наставници, као и неки од студената, предлажу увођење факултативних курсева страних језика на вишим годинама студија. Наставници филолошких факултета такође се изјашњавају у корист наставе страног језика струке и, попут неких од њихових студената, изражавају потребу за њеним увођењем. Сарадња са колегама из ужестручних области, континуирана едукација и стручно усавршавање, самовредновање и промовисање значаја наставе страних језика струке представљају неке од смерница на које упућују наставници. Одговори и коментари добијени у оквиру овог истраживања јасно упућују на закључак о неопходности и ускростручном карактеру академске наставе страног језика струке, која не чини тек продужену руку ужестручних предмета, већ, с обзиром на расположиву матичну литературу и кључне облике стручног усавршавања предметних наставника, њихов камен темељац.

Закључак

Квалитет познавања страног језика зависи од већег броја фактора. Међу њима је, на првом месту, организација школске наставе и простор који се у њој даје страним језицима. Студенти и наставници схватају значај учења страних језика у основним и средњим школама и сматрају да у њима треба повећати број страних језика који се уче, фонд часова који им се додељује, као и да треба побољшати квалитет наставе. Исте потребе преносе се и на ниво високог образовања, које, према резултатима овог истраживања, даје повољнију слику о успешности наставе и мотивисаности студената да напредују у развоју својих језичких знања и способности, како на пољу страних језика опште намене, тако и у области страног језика струке. Свесни да језици представљају кључеве који отварају многа врата у културолошком и професионал-

ном смислу, хиљаду петсто деведесет анкетираних студената и деведесет два наставника странијезика (струке) спремни су да додатно раде на себи. Остаје питање да ли је и друштво у коме

живе, образују се и раде спремно да учини све што је потребно да младим људима данашњице омогући да иду у корак са временом.

Литература

- Dudley-Evans, T., St. John, M. (1998). *Developments in ESP: A multi-disciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dudley-Evans, T. (2001). Foreword. In: Benesch, S. (Ed.). *Critical English for academic purposes: Theory, politics, and practice (IX–XIII)*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Đorović, D., Janković, N. (2015). Bodovna vrednost stranog jezika struke na Beogradskom univerzitetu. U: Cakeljčić, V., Vujović, A., Stevanović, M. (ur.). *Strani jezik struke: prošlost, sadašnjost, budućnost* (119–139). Međunarodni naučni skup *Strani jezik struke: prošlost, sadašnjost, budućnost*, 26. i 27. 9. 2014. Beograd: Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu.
- Gojkov-Rajić, A., Šafran, J. (2018). Information communication technologies for learning languages for specific purposes. In: Začlona, Z. & Radovanović, I. (Eds.) *Chosen issues of education in the modern era* (23–37). Nowy Sącz, Poland – Belgrade: State University of Applied Sciences – Teacher Education Faculty.
- Janković, N., Ristić, M. (2018). Hand in hand – developing university teachers’ and pre-service teachers’ cross-curricular competences. In: Začlona, Z. & Radovanović, I. (Eds.) *Chosen issues of education in the modern era* (38–50). Nowy Sącz, Poland – Belgrade: State University of Applied Sciences – Teacher Education Faculty.
- Kešetović, S. (2015). Attitudes towards ESP learning and testing: A case study. U: Cakeljčić, V., Vujović, A., Stevanović, M. (ur.). *Strani jezik struke: prošlost, sadašnjost, budućnost* (249–257). Međunarodni naučni skup *Strani jezik struke: prošlost, sadašnjost, budućnost*, 26. i 27. 9. 2014. Beograd: Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu.
- Koenig, E., Guertler, K. (2018). Parlaying students’ work experience into practice-oriented ESP. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*, 6 (2), 277–284. DOI: 10.22190/jtesap1802277K.
- Long, M. H. (2005). Methodological Issues in Learner Needs Analysis. In: Long, M. H. (Ed.). *Second Language Needs Analysis* (19–76). Cambridge: Cambridge University Press.
- Marković, K., Đorđević, D., Ilić-Đorđević, Z. (2015). Motivacija studenata nefiloloških fakulteta za učenje stranog jezika struke. U: Cakeljčić, V., Vujović, A., Stevanović, M. (ur.). *Strani jezik struke: prošlost, sadašnjost, budućnost* (315–329). Međunarodni naučni skup *Strani jezik struke: prošlost, sadašnjost, budućnost*, 26. i 27. 9. 2014. Beograd: Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu.
- Martinović, A., Poljaković, I. (2010). Attitudes toward ESP among university students. *FLUMINENSIA*. 22 (2), 145–161.
- Mede, E., Koparan, N. & Atay, D. (2018). Perceptions of Students, Teachers and Graduates About Civil Aviation Cabin Services ESP Program: An Exploratory Study in Turkey. In: Kırkgöz, Y. & Dikilitas K. (Eds.). *Key Issues in English for Specific Purposes in Higher Education* (157–174). Cham, Switzerland: Springer International Publishing.

- Mirić, M., Đorović, D. (2015). Nastava stranih jezika na univerzitetu: saradnja nastavnika jezika struke i nastavnika stručnih predmeta. *Nastava i vaspitanje*, 64 (3), 507–520.
- Norton, J. (2018). Lesson Study in Higher Education: A Collaborative Vehicle for Professional Learning and Practice Development of Teachers of English for Specific Purposes. In: Kırkgöz, Y. & Dikilitas, K. (Eds.). *Key Issues in English for Specific Purposes in Higher Education* (95–110). Cham, Switzerland: Springer International Publishing.
- Ošmjanski, V., Beko, L. (2018). Interkulturalna kompetencija – jedan od ciljeva nastave engleskog jezika u Srbiji?. *Inovacije u nastavi*, 31 (4), 160–170. DOI: 10.5937/inovacije18041600.
- Savić Nenadović, Z., Cvetković, M. (2018). Academic vocabulary knowledge among students of the Teacher Education Faculty in Belgrade. U: Vujović, A., Šipragić Đokić, S., Paprić, M. (ur.). *Strani jezik struke i profesionalni identitet* (533–543). Međunarodni naučni skup *Strani jezik struke i profesionalni identitet*, 29. i 30. 9. 2017. Beograd: Društvo za strane jezike i književnosti Srbije.
- Stewart, T. (2018). Expanding Possibilities for ESP Practitioners Through Interdisciplinary Team Teaching. In: Kırkgöz, Y. & Dikilitas, K. (Eds.). *Key Issues in English for Specific Purposes in Higher Education* (141–156). Cham, Switzerland: Springer International Publishing.
- Stojanović, B., Mišić, D. (2018). Nastavni predmeti u programima pedagoških (učiteljskih) fakulteta u Srbiji u funkciji razvijanja komunikativnih jezičkih kompetencija budućih učitelja: pregled i analiza. *Inovacije u nastavi*, 31 (3), 108–124. DOI: 10.5937/inovacije1803108S.
- Stoller, F. L. & Robinson, M. S. (2018). Innovative ESP Teaching Practices and Materials Development. In: Kırkgöz, Y. & Dikilitas, K. (Eds.). *Key Issues in English for Specific Purposes in Higher Education* (29–50). Cham, Switzerland: Springer International Publishing.
- Velimirac, S. (2011). Izazovi sa kojima se nastavnik struke sreće u praksi. U: Ignjačević, A., Janković, N., Belanov, M. (ur.). *Jezik struke: izazovi i perspektive* (610–619). Međunarodni naučni skup *Jezik struke: izazovi i perspektive*, 4. i 5. 2. 2011. Beograd: Društvo za strane jezike i književnosti Srbije.
- Vujović, A. (2018). Foreign language for specific purposes and modern teacher education. In: Zaćlona, Z. & Radovanović, I. (Eds.) *Chosen issues of education in the modern era* (9–22). Nowy Sącz, Poland – Belgrade: State University of Applied Sciences – Teacher Education Faculty.

Summary

In the modern-day world, developing language competences in general, and the competences for using foreign languages for specific purposes in particular, has become a prerequisite for the professional, personal, and cultural development of the young population. In Serbia, despite the ongoing curricular reforms and a declarative determination of educational authorities to follow modern European trends in education, the changes introduced in the area of foreign language teaching at all levels of education can be detrimental to both professional and cultural development of young people. The aim of this research is to present and analyse the opinions of students and university teachers about the significance of learning foreign languages, particularly of foreign languages for specific purposes. We conducted empirical research using a survey as the technique and a questionnaire as the research instrument. The qualitative and quantitative analyses of the data obtained from the sample of 1,590 students and 92 foreign language teachers at the University of Belgrade and other state and private universities in the country demonstrate that the majority of the students and teachers fully realise the importance of learning foreign languages, and in particular of foreign languages for specific purposes, for their professional development, career advancement, and broadening their cultural horizons. Both groups of respondents agree that students should learn more than one foreign language and that the number of foreign language lessons should be increased at all levels of education.

Keywords: *foreign language for specific purposes, foreign language teaching, faculty, students, teachers.*